Ταχυδρόμος
23 Απρίλ 1906

15

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΛΛ. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Α!

Τὰ πρῶτα ποιητικὰ ἔργα τοῦ Βιζυηνοῦ εἶνε αἱ «Βοσπορίδες αὖραι» καὶ ὁ «Κόδρος». Τὰς Βοσπορίδας αὔρας ἐξέδωκε μαθητὴς ὤν. Βραδύτερον τὸ ἐπύλλιον αὐτοῦ, ὁ Κόδρος, ἐβραβεύθη ἐν διαγωνισμῷ τινι τελεσθέντι ἐν Ἀθήναις. Τὰ ἔργα ταῦτα δὲν εἶνε ἐξ ἐκείνων, ἅτινα καθιστῶσιν ἐπιφανῆ τὸν συγγραφέα αὐτῶν. Τὸ πολὺ ἐκ τῶν τοιούτων ἔργων δύναταί τις νὰ προοιωνισθῇ περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ποιητοῦ, ὅστις δὲν ἐδημιούργησεν εἰσέτι παρόν. Ὁ Ῥοΐδης εἰς τὴν θαυμασίαν μελέτην του περὶ τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἥτις τοσοῦτον θόρυβον ἐξήγειρεν ἅμα δημοσιευθεῖσα, ὁμιλεῖ εἰρωνικῶς πως περὶ τοῦ ἀσήμου ποιητοῦ τοῦ Κόδρου, εἰ καὶ αἱ εἰρωνεῖαι ἀποβλέπουσι μᾶλλον τοὺς ὑπερβολικοὺς ἐπαίνους, δι' ὧν ἔσπευσαν οἱ κριταὶ τοῦ διαγωνισμοῦ νὰ περιβάλωσι τὸν νεαρὸν εἰσέτι ποιητὴν Βιζυηνόν. Τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Βιζυηνοῦ, ἐν ᾧ διαλάμπουσι πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ ὡς ποιητοῦ εἶνε αἱ «Ἀτθίδες αὖραι».

Ἡ ἁβρότης, ἡ καλλιέπεια ἐν τῇ χρήσει καὶ τῆς καθαρευούσης γλώσσης καὶ τῆς δημοτικῆς, ὁ πρὸς τὴν φύσιν λατρεία, ἡ προσήλωσις εἰς τὰς παλαιὰς παραδόσεις καὶ τοὺς θρύλους, ἐπὶ πᾶσι δ' ἡ πραγματικὴ εὐσέβεια καὶ ἡ πανταχοῦ ἐπανθοῦσα χάρις καθιστῶσι τὴν συλλογὴν ταύτην ἓν τῶν ὡραιοτέρων ὑπὸ ἔποψιν πρωτοτυπίας ποιητικῶν ἔργων.

Εἶνε δὲ ἔτι μᾶλλον ὑπέροχος ἡ ἀξία τῆς συλλογῆς ταύτης, ὅταν σκεφθῇ τις εἰς οἵαν κατάστασιν διετέλει περὶ τοὺς τότε χρόνους ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ ποίησις. Ὁ Ῥοΐδης ἐν τῇ μνημονευθείσῃ μελέτῃ του περὶ νεωτέρας ποιήσεως δύο μόνον εὕρισκε ποιητάς, τὸν Βαλαωρίτην καὶ τὸν Παράσχον. Οἱ ἄλλοι ποιητίσκοι περιεσύλουν τοὺς ποιητὰς τούτους, οἵτινες, ἀκολουθοῦντες τῇ τότε καὶ ἐν Ἑσπερίᾳ κρατούσῃ τάσει καὶ [illegible] εἴτε ἀλλότρια παθήματα θρηνήσαντες ἐν τοῖς ρωμαντικοῖς, πολλάκις δὲ καὶ ὑπερρωμαντικοῖς αὐτῶν ποιήμασι, συγκινοῦσι μέχρι τῆς σήμερον τοὺς ἀναγνώστας αὐτῶν ὡς γνήσιοι τὸ αἴσθημα καὶ τὴν γλῶσσαν ποιηταί. Ἀφ' [illegible] δὲ [illegible] τοῦ ὀνόματος ποιηταί, εἶναι οἱ μνημονευθέντες, διακρίνονται μᾶλλον ὡς θρηνῳδοί. Μοῦσαι [illegible] φάνται, ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ [illegible] ὑπερβολὰς περιέπεσαν οἱ ἀκαλαίσθητοι μιμηταὶ αὐτῶν, τὰ ὀλοφυρόμενα [illegible] μειρακύλλια, ἅτινα ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν περίπου ἐπλήρωσαν οἰμωγῶν τὴν ἀτμόσφαιραν. Ἐν μέσῳ τῆς μονοτονίας [illegible] σπανιώτατοι ἦσαν οἱ ἐκβαίνοντες τῆς κοινῆς καὶ τετριμμένης ὁδοῦ καὶ ἐξαίρεσιν τοῦ γενικοῦ κανόνος ἀποτελοῦντες. Ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἐντεῦθεν, ὁπότε διὰ τῶν δημοσιευμάτων ἰδίᾳ τοῦ Ῥοΐδου καὶ τῶν συζητήσεων αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἄγγελον Βλάχον καὶ δι' ἄλλων ἐργασιῶν κατωρθώθη νὰ πνεύσωσι νέαι περὶ τέχνης ἰδέαι, τότε ἀνεπτύχθη νέα τις τάσις παρὰ τοῖς τότε ποιηταῖς. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ τότε ἤκμαζεν ἡ τοὺς ρωμαντικοὺς διαδεξαμένη σχολὴ τῶν Παρνασσιδῶν, οἵτινες ἧττον μεγαλόστομοι τῶν προκατόχων αὐτῶν ὄντες, ἦσαν ὅμως πραγματικώτεροι καὶ ἀληθέστεροι αὐτῶν ἅτε ψάλλοντες φυσικὰ καὶ ἀνθρώπινα αἰσθήματα καὶ πάθη. Μεταξὺ δ' αὐτῶν διακρίνονται ὁ Λεκὸντ Δελίλ, ὁ Σουλὺ Πρυδώμ, ὁ Φρανσουᾶ Κοππέ. Οὗτοι καὶ ἐπὶ τῶν γραφόντων ἐν Ἑλλάδι ἐπέδρασαν, ἰδίᾳ δ' ὁ τελευταῖος.

Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας συλλογὰς αὐτοῦ ὁ καλλιτεχνικώτατος Δροσίνης ἀντὶ προλόγου ἔθεσεν ὁλόκληρον ποίημα τοῦ Κοππέ. Ἐν τούτοις μολονότι δὲν ἐκτρέπονται εἰς ὑπερβολὰς οἱ νεαροὶ οὗτοι ποιηταί, οἱ μιμούμενοι τοὺς ἐν Γαλλίᾳ Παρνασσίδας, μολονότι εὐχαρίστως ἀναγιγνώσκονται, δὲν διακρίνονται ὅμως ἐπὶ πρωτοτυπίᾳ, ψάλλουσι δὲ διαρκῶς παροδικὰ καὶ ἐφήμερα ἐρωτικὰ αἰσθημάτια. Μεταξὺ τῶν ὀλοφυρομένων τοῦ ἁμαρτωλοῦ παρελθόντος ποιητῶν καὶ τῶν φιλοπαιγμόνων ποιητῶν τῶν μηνυόντων τὴν ὑποφώσκουσαν Ἠῶ νέας ποιητικῆς παραγωγῆς ἐνεφανίσθη ὁ Βιζυηνὸς μὲ τὰς πρωτοτύπους καὶ ὡραίας «Ἀτθίδας αὔρας».

Οὐδὲν τὸ βεβιασμένον ἐν αὐταῖς, οὐδεμία ὀθνεία ἀπομίμησις. Τὰ πάντα φυσικὰ καὶ ἀβίαστα. Δι' αὐτὸ ὁ ποιητὴς δὲν ἐτόλμησε νὰ παρομοιάσῃ ἑαυτὸν πρὸς ὑψιπέτην ἀετόν. Ἀλλ' οὐδὲ περιπαθῆ τῆς ἀηδόνος θρῆνον, ἐζήτησε νὰ τονίσῃ. Ἁπλούστατα παραβάλλει ἑαυτὸν πρὸς κορυδαλόν, ὅστις προηγεῖται τῆς Ἀνατολῆς τῶν Μουσῶν. Καὶ ψάλλει ὡς κορυδαλὸς καὶ ὑμνεῖ χαριέστατα τὴν φύσιν, τὴν χαριτωμένην φύσιν τῶν μερῶν μας μὲ τρόπον ἐπαγωγότατον συνδέων μὲ τὰς περιγραφάς του κἂν ὅ,τι οἱ δημώδεις θρῦλοι ἐφαντάσθησαν διὰ τὰ διάφορα φαινόμενα καὶ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους. Πλείστας ὅσας τοιαύτας περιγραφὰς ἠδυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν. Ἀλλ' ἵνα μὴ μηκύνωμεν τὸν λόγον, ἀρκούμεθα εἰς τὰ μᾶλλον χαρακτηριστικά. Ἐκφραστικώτατον εἶνε τὸ ποίημα ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς παραβάλλει τὴν Γῆν πρὸς νεαρὰν γυναῖκα, τὴν ὁποίαν ζητοῦσι τέσσαρες μνηστῆρες, αἱ τέσσαρες δηλ. ὧραι τοῦ ἔτους.

«Τὴ χήρα γῆ ἀγάπησαν τέσσαρες πιστοί, Κι' οἱ τέσσαρες τὴν θέλουνε. Δόστου πηγαίνουν κ' ἔρχονται καταποδιαστοί, Δόστου προξένια στέλλουνε, Ὁ καθεὶς ὅ,τ' ἔχει».

Ἔρχεται τὸ ἔαρ καὶ προσελκύει τὴν γῆν μὲ τὰ θέλγητρα, ἀλλὰ μόλις ἤρχισε νὰ τὸ νοστιμεύεται ἡ Γῆ, παρουσιάζεται τὸ θέρος τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Γῆν λησμονοῦσαν τὸν πρῶτον ἐραστήν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐκδιώκει τὸ φθινόπωρον, ἕως οὗ παρουσιάζεται ὁ γέρων ὁ Χειμών, ὅστις ἐπιδεικνύει εἰς τὴν Γῆν τὰ χιονώδη κάλλη του.

«Τὰ βλέπ' ἡ γῆ καὶ πρόσωπο κάνει σκυθρωπό. Θαρρεῖς δὲν νοστιμεύεται, Καὶ λέγει «κὺρ Χειμώνιε δὲν σὲ ἀγαπῶ, Καὶ δὲν τὸν ὑπανδρεύεται, Διατί; Διότι, Τὸ Ἔαρ ἐρωτόληπτο πάλι θὰ φανῇ, Τὸ τρυφερὸ κοπέλλι της, Καὶ στῶν πουλιῶν τὴν εὔθυμη καὶ γλυκειὰ φωνή, Θὰ κινηθοῦν τὰ μέλη της, Νὰ γενῇ ἡ πρώτη.»

Ἐκεῖ βλέπει πᾶς τις καὶ τὸ ἀβίαστον τῆς περιγραφῆς καὶ τὸ [illegible] τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τὴν συμμετρίαν καὶ τὴν χάριν. Ἐκ τοῦ μικροῦ τούτου δείγματος δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ ὁποῖα θὰ εἶνε καὶ τὰ λοιπὰ ποιήματα. Ὁ Μάρτης—εἰς ἓν ἄλλο τῶν ποιημάτων—καταβαίνει μὲ τὰ γελαστὰ φορέματα τοῦ Ἀπριλίου, καὶ τὰ πλέον ξεγελαστὰ καὶ πονηρεμμένα λόγια του καὶ πείθει τὰ δένδρα καὶ τὰ ἄνθη νὰ ἀνοίξουν.

«Τ' ἀκοῦνε τ' ἄνθη καὶ κοτοῦν κ' ἀνοίγουν τὰ χειλάκεια τους, Καὶ μισανοίγουν τὰ δεντρὰ τὰ πράσινα ματάκια τους». Μεταξὺ τῶν ἄλλων «Τ' ἀκούγει κ' ἡ ἀμυγδαλιὰ κορίτσι κουτοπόνηρο, Κι' ἀπὸ τὸν ὕπνο πλανετή, ξεγελασμένη ἀπ' ὄνειρο, Πὰ στὰ γυμνά της κάλλη, Νυφιάτικ' ἄνθη βάλλει».

Ἀλλὰ τότε τὴν παγώνει μὲ τὴν αἰφνιδίαν του μεταβολὴν ὁ ἄσπλαγχνος Μάρτης τὴν πτωχὴ ἀμυγδαλιὰ καὶ ἀφ' οὗ τὴν ἀφῆκε νεκράν, τῆς βάζει σάβανο λευκὸ τὸ νυφικό της φόρεμα καὶ ἀρχίζει μοιρολογητὴ ἕνα ψυχρὸ θολόρρεμμα.

Ὡραιοτέρας φυσικὰς περιγραφάς, περισσότερον ἀπηλλαγμένας πεζότητος καὶ μονοτονίας δὲν εἴδομεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ ποιήσει. Ἡ περιγραφὴ ἰδίᾳ τῆς ἐαρινῆς πρωΐας εἶνέ τι ἔκτακτον.

«Ἐπὶ τῶν χλωρῶν βουνῶν, Τὰς θυμέλας τὰς [illegible], Καὶ [illegible] ἀρώματα, Ἡ ὡραί' αὐγή. [illegible], Τῇ προτείνει τὰς ἀγκάλας, Καὶ [illegible] ζῶντα χρώματα, Ἐστολίσθ' ἡ γῆ.»

Καὶ προχωρεῖ ἡ ὡραία περιγραφή. [illegible] τῆς ζωῆς [illegible] εἰς τὰς φλέβας τοῦ παντός· Καὶ αὗται αἱ χάλικες καθίσταντο γόνιμοι. Αἱ Ναϊάδες παρατείνουσι χοροὺς καὶ κώμους. Τώρα εἶνε ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἡ φύσις τελεῖ ἑορτὴν γαμήλιον μετὰ τοῦ φωτός. Καὶ τὰ ἐπιθαλάμια ἐντείνουσιν οἱ κορυδαλοὶ μὲ φθόγγους λιγυροὺς καὶ αἰθεροπλανεῖς. Καὶ τότε

«Ἀπὸ κοίτης γαλανῆς, Μὲ μορφὴν ἀκτινοβόλον, Ὁ νυμφίος Ἥλιος, αἴρετ' ἐν σιγῇ.»

Δὲν εἶνε δὲ μία καὶ δύο. Εἶνε πολλαὶ αἱ τοιαῦται περιγραφαί. Καὶ σαγηνεύεται ὁ ἀναγνώστης καὶ βλέπει κἄτι τι τὸ ὄντως πρωτότυπον καὶ ὡραῖον καὶ θαυμάζει τὸν ποιητήν, ὅστις παρεξέκλινε τῆς πεζότητος καὶ μονοτονίας, ἥτις ἔπνιξεν ἄλλους πρὸ αὐτοῦ καὶ συγχρόνους του. Δὲν εἶνε δὲ μόνον αἱ περιγραφαὶ αὗται καὶ οἱ δημώδεις θρῦλοι. Ἄλλα ποιήματα ψάλλοντα ὑποκειμενικὰ συναισθήματα τοῦ ποιητοῦ δὲν εἶνε ὀλιγώτερον ὡραῖα. Κάλλιστα τούτων παραδείγματα εἶνε ὁ **Φθισιῶν Ἱεροσπουδαστής**, ἡ **Νοσταλγία**, ἡ **Παράφρων**, καὶ τὸ θαυμάσιον καὶ συγκινητικώτατον ἐλεγεῖον του **Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἠλία Ταντaλίδου**. Καὶ ἐρωτικὰ ποιήματα εὑρίσκονται ἐγκατεσπαρμένα ἐν τῇ συλλογῇ του, ἀλλὰ πολλὰ τούτων φιλοπαίγμονα ὄντα δὲν διαφέρουσι πολὺ ἄλλων ὁμοίας φύσεως ποιημάτων ἄλλων ποιητῶν. Τὸ πάντων χαριέστατον ἐκ τῶν ἐρωτικῶν του εἶναι τὸ ἀρχόμενον διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων;

«Ἀνάθεμά τον τὸν παπᾶ, ποῦ βγῆκε κ' εἶπε μιὰ βολά, πῶς τὸν πλησίον ν' ἀγαπᾷ, καθένας πρέπει καὶ καλά. Γιατ' ἄκουσε τὴ συμβουλὴ κ' ἡ δόλια ἀγάπη, τὸ Μαριῶ, καὶ πάγει καὶ γλυκομιλεῖ, μὲ τοῦ γειτόνου της τὸ γυιό.

Καὶ ἐξακολουθεῖ τὸ χαριτωμένον ᾀσμάτιον, ἐν ᾧ παραπονεῖται διὰ τὴν Μαριώ του ὁ ποιητής. Ἐκ τῶν ποιημάτων τῶν ὑποκειμενικὰ αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ ἐκφραζόντων εἶναι καὶ ὁ «Ἀποχωρισμός», ἐν ᾧ διαλογικῶς παρίστανται ἀποχαιρετώμενοι ἡ Μάνα καὶ ὁ Γυιός, τὸν ὁποῖον ἔφαγεν ἡ ξενιτειά, ὅπως καὶ τὸν ἀτυχῆ Βιζυηνόν.

Κάλλιστα δὲ ποιήματα — ἐν καθαρευούσῃ γλώσσῃ γεγραμμένα — εἶνε σειρὰ σοννέτων, ἐν οἷς διατυποῦνται διαυγέστατα κρίσεις τοῦ ποιητοῦ περὶ ποιήσεως καὶ τέχνης ἀπευθυνόμεναι ἐν εἴδει συμβουλῶν πρὸς ἕτερον φίλον του ποιητήν. Καὶ τὰς κρίσεις του καὶ συμβουλὰς ταύτας βλέπομεν καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν «Ἀτθίδων

ραγωγῇ, ἕως οὗ αὕτη προώρως ἀνεκόπη καὶ ἀνεστάλη διὰ τῆς παραφροσύνης αὐτοῦ.

Δημήτριος Χ. Χαμουδόπουλος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

14

Ταχυδρόμ. 1906
30 Ἀπρίλ.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΛΛ. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Β!

Τὰ πλεῖστα τῶν ποιητικῶν ἔργων τοῦ Βιζυηνοῦ, ὅσα μετὰ τὰς «Ἀτθίδας αὔρας» ἐξεδόθησαν, περιέχονται εἰς τοὺς διαφόρους τόμους τῆς «Ἑστίας», τοῦ καλλίστου περιοδικοῦ, ὅπερ ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1895, ἤτοι ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὅλην ἐκδοθέν, ἀντικατοπτρίζει τὴν ὅλην λογοτεχνικὴν κίνησιν τῶν τότε χρόνων. Εἰς τοὺς τόμους τοῦ περιοδικοῦ ἐκείνου, οὗτινος καὶ τακτικὸς συντάκτης διετέλεσε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, εὑρίσκονται ἐγκατεσπαρμένα καὶ πολλὰ ἔργα τοῦ Βιζυηνοῦ. Τὰ πλεονεκτήματα τῶν Ἀττίδων αὐρῶν παρουσιάζουσι πάντα τὰ ἔργα ταῦτα. Ἡ χάρις, ἡ ἁβρότης, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν φύσιν, τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα χαρακτηρίζουσι καὶ ἐκτὸς τῶν Ἀτθίδων αὐρῶν τὸν Βιζυηνόν. Ἐν ταῖς περιγραφαῖς αὐτοῦ μάλιστα ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε ἀπαράμιλλος καλλιτέχνης. Πολλὰ τῶν τελευταίων αὐτοῦ ποιημάτων εἶνε ἔξοχα πρότυπα τοῦ εἴδους τούτου. Ἔν τινι περιγραφῇ ἑσπέρας ἄρχεται οὕτω πως:

Ἔδυσεν ὁ ἥλιος πίσω ἀπ' τὰ βουνά.
Πίσω ἀπ' τὰ βουνόκορφα νέφη σκονεινὰ
Τὸν κατευοδώνουν.
Φιερωτὰ κοπέλλια πάλι οἱ βραδυνοί,
Οἱ χνουδάτοι ζέφυροι πλατειὰ σκηνή.
Τοὐρανοῦ σορώνουν.

Πάντοτε πρωτότυπος, πάντοτε γοητευτικός. Ἓν ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα ἔργα τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ εἶνε τὸ «Ἄστρον τῆς ἀγάπης». Καὶ ἡ δύναμις τῆς περιγραφῆς καὶ ἡ ἁγνότης τοῦ αἰσθήματος καθιστῶσι τὸ ποίημα τοῦτο ἓν ἀπὸ τὰ πλέον πολύτιμα ἀριστουργήματα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως. Ὁ ἥλιος κλίνει πρὸς τὴν δύσιν του καὶ αἱ ἀκτῖνές του

Ζώνουν μὲ σχιστές, κροσάτες ἀντηλιὲς
Κάθε συννεφιὰ τῆς ἀτμοσφαίρας,
Σὰν χρυσὲς ταντέλλες καὶ τριανταφυλλιὲς
Στὸ γαλάζιο πέπλο τῆς ἑσπέρας.
Καὶ ψηλὰ ἀπ' τὰ κρόσια ἐκεῖ τῆς συννεφιᾶς
Σὰν διαμάντι ποῦ ὅλ' αὐτὰ στολίζει,
Τ' ἄστρο τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐμορφιᾶς,
Ἡ χρυσῆ Ἀφροδίτη μ' [illegible]

Καὶ ὡς ἔνθους ὑποφήτης ψάλλει ὁ ἐμπνευσμένος ποιητὴς τὸ ἄστρον, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὴν ἀγάπην, τὴν αἰωνίαν καὶ ἀληθῆ, τὴν πηγὴν αὐτοθυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως, τὴν δημιουργὸν τῆς ζωῆς, τὴν ἑνοῦσαν τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ ἔξω τῆς γῆς καὶ μετὰ θάνατον. Ἐδῶ καταφαίνεται ὁ φιλόσοφος ποιητής, ὁ εὐσεβὴς ἄνθρωπος, ὁ βαθέως αἰσθανθεὶς ὅσα ψάλλει. Παραθέτω στροφάς τινας εἰλημμένας ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ ποιήματος

Στοῦ Θεοῦ τὸν κόλπο τ' ἄτομα χυτὰ
Ἐκοιμῶνταν τὤνα χωριστὰ ἀπ' τ' ἄλλο
Μ' ἕνα βλέμμ' ἀγάπης τἄσμιξε κι' αὐτὰ
Κι' ἔκαμαν τὸν κόσμο τὸ μεγάλο.

Καὶ μετά τινας στροφὰς ἐξυμνούσας τὴν ἀγάπην τὴν δημιουργὸν ψάλλει ὁ θρησκευτικώτατος ποιητὴς τὴν ἀγάπην, ἥτις καὶ μετὰ θάνατον εἰσέτι ἑνώνει ἡμᾶς πρὸς τὰς προσφιλεῖς ὑπάρξεις, ὅσαι ἔφυγον μακρὰν ἡμῶν.

Πάνω ἀπ' τὸν τάφο ὁ νοῦς μου σιωπᾷ
Νύχτα βλέπει καὶ μηδὲν ἐμπρός του.
Τῆς ἀγάπης ἡ ἀχτῖνα διασκορπᾷ
Τὸ βαθὺ σκοτάδι τοῦ ἀγνώστου.

Καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ποιήματός του, ἀφ' οὗ πλέον μᾶς ἔδειξεν ὅτι εἶνε καθολικὸς νόμος καὶ γενικὴ ἀνάγκη, ἐπάγεται:

Ὡς καὶ τοῦ ἀθέου ἡ καρδιὰ μαζύ,
Μ' ἕναν ἀσκητὴ θὰ συμφωνήσῃ,
Πῶς ἀλήθεια ἐντός της κάθε πλάσμα ζῇ,
Κάθε τι ποῦ ἀλήθεια εἶχε ἀγαπήσει.

Τοιαῦτα ἀριστουργήματα παρήγαγεν ὁ ἀτυχὴς ποιητὴς περὶ τὸ τέλος τοῦ σταδίου του. Ἔξοχον μεταξὺ αὐτῶν εἶνε καὶ ἡ «Νέα μὲ λευκὰ μαλλιά». Ἵνα κατανοήσωσι τὴν χάριν τοῦ ποιήματος τούτου οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν ἔπρεπεν ὁλόκληρον νὰ παρετίθετο ἐνταῦθα ἀλλὰ τὸ ἐπιτρέπει τὸ στενὸν τοῦ χώρου. Τοιαύτη ὅμως εἶνε ἡ λεπτοτάτη αὐτοῦ ὑφὴ καὶ ἡ εἰδυλλιακὴ αὐτοῦ χάρις ὥστε ὀλίγαι τινὲς στροφαὶ παρατιθέμεναι αὐτόθι κατὰ μέρος μόνον θὰ ὑπεδείκνυον τὰς ἀρετὰς ταύτας.

Ἐν μέσῳ τῆς τοιαύτης παραγωγῆς καὶ ἐργασίας αἰφνιδίως ὅλως καὶ ἀπροόπτως παρεφρόνησεν ὁ συμπαθὴς ποιητής. Ἐφαντάσθη ὅτι τοῦ ἔκλεψαν τοὺς θησαυρούς του φθονεροὶ καὶ κακοὶ ἄνθρωποι καὶ τὸν ἀφῆκαν γυμνόν. Αὐτὸ ἦτο τὸ παράπονόν του καὶ μὲ τὴν λύπην διὰ τοὺς ἀπολεσθέντας θησαυροὺς ἐνεκλείσθη εἰς τὸ Φρενοκομεῖον, ὅπου ἐν τούτοις δὲν ἔπαυσε καταγινόμενος εἰς προσφιλεῖς μελέτας, ἐνίοτε δὲ καὶ γράφων στίχους.

Καὶ ἀπὸ τότε ποῦ θρηνῶ
Τὸ ξανθό, τὸ γαλανὸ
Καὶ οὐράνιο φῶς μου
Μετεβλήθη ἐντός μου
Κι' ὁ ρυθμὸς τοῦ κόσμου.

Καὶ οὕτω πως ἐσβέσθη διάνοια γόνιμος καὶ θαυμαστή, ἥτις θὰ ἐπλούτιζεν ἴσως καὶ μὲ ἄλλα ἀριστουργήματα τὴν νεωτέραν ποίησιν. Καὶ μετὰ τὴν παραφροσύνην του ὅμως εὑρέθησαν ἀνέκδοτα ἔργα του, ἅτινα κατὰ μέγα μέρος ἐδημοσίευσεν ἡ «Ἑστία». Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἐπιγραφόμενα «Φειδοτράγουδα» γραφέντα διὰ νὰ πληγώσουν ὡς φείδια τὴν ἄπιστον ἐκείνην, ἡ ὁποία τὸν ἐσαγήνευσε διὰ νὰ τὸν ἀρνηθῇ ἀκολούθως.

Σὺ μοῦ τὤμαθες, θυμᾶσαι;
Πῶς τὰ δίνουν τὰ φιλιά,
Πῶς κοιμοῦνται, ἀνάθεμά σε,
Ταῖρι, ταῖρι τὰ πουλιά.

Δὲν ἔπταιεν ὁ ταλαίπωρος ποιητής. Ἡ ἄστατος κόρη ἔπταιεν, ἥτις τοῦ ἀφήρεσε καὶ αἴσθημα καὶ καρδίαν.

Μοῦ πέταξες ἀπ' τὰ κλαδιὰ
Κι' ἀλλάζεις τὴν φωλιά σου,
Στεῖλέ μου πίσω τὴν καρδιά.
Σοῦ στέλνω τὰ φιλιά σου.

Ἐκτὸς αὐτῶν ἡ «Διάπλασις τῶν Παίδων» ἐδημοσίευσε σειρὰν ὅλην Παιδικῶν ποιημάτων ἐξ ἀνεκδότου συλλογῆς. Τὰ πλεῖστα τούτων καὶ ἄνδρας τέρπουσι καὶ εὐχαριστοῦσιν, οὐχὶ μόνον παῖδας. Ἀλλὰ κάλλιστον μνημεῖον τῆς ποιητικῆς ἰδιοφυΐας καὶ πολυμαθείας τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι ἡ μελέτη αὐτοῦ ἡ ἐπιγραφομένη «Διὰ τὸν Ἑλικῶνα», ἥτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἑστίαν» τοῦ 1894. Ἐν αὐτῇ ὁ Βιζυηνὸς ἐπραγματεύθη περὶ τῶν ποιημάτων ἐκείνων, ἅτινα οἱ Εὐρωπαῖοι καλοῦσι Ballades καὶ ἅτινα αὐτὸς μεταφράζει Βαλλίσματα. Τὰ τοιαῦτα ἔργα καὶ τὴν σημασίαν ἣν ἔχουσιν ἐν τῇ Γαλλικῇ, Γερμανικῇ, Νορβηγικῇ, Σκωτικῇ, Ἰταλικῇ καὶ τῇ δημοτικῇ Ἑλληνικῇ ποιήσει μελετῶν ὁ ποιητὴς ἀναλύει ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ παρέχων συγχρόνως καὶ ἐξόχους μεταφράσεις τοιούτων. Μεταφράσεις μάλιστά τινες τοῦ Οὔλανδ, τοῦ Γκαῖτε καὶ τοῦ Ἄϊνε εἶνε ἀντάξιαι τοῦ καλάμου τοῦ αἰσθηματικοῦ ποιητοῦ. Ἡ μετάφρασις μάλιστα τῆς «Λορελάϋ» τοῦ Ἄϊνε εἶναι θαυμασία.

*

Θὰ ἦτο ἀτελὴς ὁ περὶ Βιζυηνοῦ λόγος, ἂν μὴ ἐξετάζομεν καὶ τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ὡς διηγηματογράφου. Πάντες οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὰ νεώτερα ἑλληνικὰ γράμματα γνωρίζουσιν, ὅτι τὸ μᾶλλον πρωτότυπον εἶδος τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς παραγωγῆς εἶναι τὸ νεοελληνικὸν διήγημα. Εἰς ὅσην περιωπὴν ἀνῆλθε τοῦτο χάρις εἰς συγγραφεῖς, ὡς ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ Καρκαβίτσας, ὁ Ἐφταλιώτης, εἶναι περιττὸν νὰ ὑπενθυμίσωμεν. Ἐκεῖνοι ὅμως οἵτινες ἀνέῳξαν τὸν ὀρθὸν δρόμον εἰς τὸ διήγημα εἶναι ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ Βικέλας καὶ ὁ Βιζυηνός. Ὅταν ἐνθυμηθῇ τις τίνα ἔργα διηγηματικὰ ἐγράφοντο πρὸ αὐτῶν, ὧν διηγηματικῶν ἔργων αἱ ὑποθέσεις ἐξειλίσσοντο εἰς τὸ Περοὺ καὶ τὴν Σκανδιναυΐαν, τότε θὰ ἐννοήσῃ οἷον τεράστιον ἆθλον ἀπετέλεσαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔστρεψαν τὰ βλέμματα περὶ αὐτοὺς καὶ ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ τὸν περιβάλλοντα κόσμον ἔργα ὄντως πρωτότυπα. Ὁ Βιζυηνὸς μάλιστα μέχρι τοσούτου πρωτοτυπίας ἔφθασεν, ὥστε καὶ κατεκρίθη ὑπό τινων Πουριτανῶν προσκεκολλημένων ὥσπερ ὄστρεα εἰς τοὺς βράχους τῶν ἐσκωριασμένων παραδόσεων. Καὶ ὅμως τὰ διηγήματα ἐκεῖνα ἐθαυμάσθησαν ἐν Εὐρώπῃ, ἐδημοσιεύθησαν δέ τινα ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῆς κυρίας Ἰουλιέττας Ἀδάμ. Ὄντως πρωτότυπα εἰς τὸ εἶδός των εἶναι τὸ «Ἁμάρτημα τῆς Μητρός μου» καὶ ἕτερόν τι. Τὸ διήγημά του τὸ ἐπιγραφόμενον «Τὸ μόνον τῆς ζωῆς του ταξείδιον» εἶναι ἀριστούργημα ἁπλότητος καὶ γοητευτικῆς χάριτος παρουσιάζον πρὸ ἡμῶν κόσμον ἄγνωστον καὶ ἄξιον μελέτης καὶ προσοχῆς. Ἑνὸς δὲ διηγήματός του ἐπιγραφομένου αἱ «Συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἁμαρτίας» μοιραίως νομίζει τις ὅτι αἱ σκηναὶ ἐξελίσσονται ἐν φρενοκομείῳ.

*

Οὕτως ἦτο πεπρωμένον νὰ σβεσθῇ ἡ λαμπὰς τῆς διαυγοῦς διανοίας τοῦ ποιητοῦ πρὶν σβεσθῇ ἡ ζωή του. Οἱ φίλοι, οἱ παρακολουθήσαντες τὴν κηδείαν τοῦ ἀτυχοῦς ποιητοῦ, πρὸ δεκαετίας ἀποθανόντος, εἶπον ὅτι παρευρέθησαν εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ, διότι δι' αὐτοὺς εἶχεν ἐκλίπει πρὸ πολλοῦ ὁ ἀληθὴς Βιζυηνός. Εἰς μνημόσυνον τοῦ ἀλησμονήτου ποιητοῦ ἐχαράξαμεν καὶ ἡμεῖς τὴν βραχεῖαν ταύτην καὶ ἀτελεστάτην σκιαγραφίαν φρονοῦντες, ὅτι ἄνθρωποι μοχθήσαντες ὑπὲρ ἐξαπλώσεως ὑγιῶν περὶ τέχνης ἰδεῶν, ἄνθρωποι ἀφιερώσαντες τὴν ζωὴν αὐτῶν, ὅπως προπαρασκευάσωσι τὴν ἀνατολὴν νέων ἡμερῶν ποιήσεως καὶ παραγωγῆς γνησίων τεχνικῶν ἔργων, δὲν θὰ παρέλθωσιν ἀπαρατήρητοι ὅσον καὶ ἂν ἠθέλησαν αὐτοὶ νὰ παραστήσωσιν ἑαυτοὺς ὑποδεεστέρους ἀπέναντι τοῦ ὀνειροποληθέντος μέλλοντος. Εἰς τὸν Βιζυηνὸν ἄλλωστε ὀφείλομεν τόσας συγκινήσεις καὶ τόσας ἀπολαύσεις, ἃς μόνον ἡ γνησία καὶ ἄδολος τέχνη παρέχει.

Δημήτριος Χ. Χαμουδόπουλος.

…ς τὸν
…ήν. Νε
…α ἐκ τά
…μβρινὴν
…ν τῆς Θ
…ᾷ τῶν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ